DE ORTU ET INDOLE IDEALISMI FICHTII DISSERTATIO

CUJUS

PARTEM PRIMAM

CONS. AMPL. FACULT. PHILOS. ABOËNSI,

PUBLICO EXAMINI MODESTE OFFERUNT

Mag. FREDRICUS BERGBOM,

Philos. Theor. & Pract. Adjunct. Ordin.

ET

RESPONDENS

JOHANNES JACOBUS NERVANDER,

Stipend. Publ.

Ostrobothnienses.

In Audit. Phil. die V Jun. MDCCCXXII.

h. a. m. s.

ABOÆ, Typis FRENCKELLIANIS.

Redintegratum immortalis KANTII ingenio & indefeſſo labore philoſophiæ ſtudium, Idealismo FICHTII ulterius excitatum, eum haudquaquam videtur habuiſſe exitum, in quem tanta horum virorum molimina ſpectabant, concors ſcilicet ut efficeretur, ſublatis omnibus circa ultima cognitionis humanæ principia dubiis, inter veritatis ſcrutatores unitas & conſenſus. Eandem enim, quam FICHTE, primo ingreſſus viam SCHELLING, ingentis ſpiritus vir, cui primas inter hodiernos ſapientiæ doctores noſtra ætas videtur deferre, de eadem haud parum deinde deflexit, &, abſolutæ identitatis idea ductus, non tantum Idealismum a KANTIO inchoatum, a FICHTIO longius provectum, in altiorem adhuc eniſus eſt attollere gradum, in quo ipſe abſolutus, cum abſoluto Realismo vel Philoſophia Naturæ coaleſceret, ſed plenam quoque & completam, haud ſine multo ſectatorum adverſariorumque clamore, abſoluti profeſſus eſt ſcientiam, abſolutæ identitatis diſciplina exponendam, adeo ut magnam de ſe apud bene multos fecerit exſpectationem, fore, ut ejus tandem opera præpotentique ingenio ſyſtema exſurgat philoſophicum, aptum omnino, perfectum, expletumque omnibus ſuis numeris & partibus, quod cuncta, quæ hucusque floruerint, ſublimitate, vi, cultu et compoſitione ſit ſuperaturum, ſublimiores omnes mentis functiones, ſcientiam & artem, religionem & moralitatem, cet. vinculo organico conjungens. Tantum vero abfuit, ut placita ejus, nondum ab omni parte in unam ſyſtematis compaginem redacta, omnibus arriſiſſent, altum licet ſpirantia & ſublime,

blime, ut, exſurgentibus corruentibusque continue ſyſtematibus, ſectisque in ſectas dilabantibus novas, numquam profecto in tanta, quanta noſtra ætate, disſenſione philoſophi fuerint & varietate. Alii enim, Kantianæ adhærentes diſciplinæ, totos ſe ad ejus fingunt & accommodant tenorem, alii vero, ab hac plus minusve disſentientes, & inter ſe quoque diverſi, ſuas in philoſophando ſecuti ſunt vias, quorum in numero ſunt percelebris *fidei* patronus ſpeculationisque adverſarius JACOBI, *Realismi rationalis* conſtitutor BARDILI, commentatorque ejus, tot ſyſtematum undis jactatus REINHOLD, *Metacritices* parens HERDER, *Apodictices* conditor BOUTERWEK, *Archimetriæ* auctor THORILD, novi *Scepticismi* generis inventor SCHULZE, *Philosophiæ Mathematicæ* confector WAGENER; neque prætereundi ESCHENMAYER, SCHLEGEL, SCHLEYERMACHER, TROXLER, HERBART, WEISS, KRUG, FRIES, SCHOPPENHAUER, BENEKE, &, qui primo forſan loco nominandus fuisſet, ingenii acumine & perſpicacia inſignis, HEGEL, cui tantum debet, recentiori ævo nimis neglecta, veri & falſi diſceptatrix & judex, ut eam vocat CICERO, Dialectica; ut alios, quotquot ſint, taceam: eo enim hac tempeſtate proventum est, ut tantum non omnes, qui in aliquo philosophorum haberi voluerint numero, proprio, ut dicitur, Marte, eruendæ veritatis latebras adire haud diffidant, novaque, mirifice ſibi placentes, moliri nitantur ſyſtemata, multosque pudere fere videatur ab aliis didicisſe. Deferbuit quidem jam, maximam ſaltem ad partem, pugnarum contentionumque vehementium æſtus, quæ ex ipſa pacificatione, quam intenderat Criticismus, primo exarſerunt, deinde vero, FICHTII, SCHELLINGII, ceterorumque inceptis multo impenſius incanduerunt, ſed videtur quoque ex altera parte, quod dolendum eſt, ipſe philoſophandi ardor, ob nimium tantarum diſcordiarum faſtidium, ſenſim evaneſcere *a*). Quemcumque autem tantæ moli-

---

a) Non posſumus, quin hic præclari Germanici Auctoris huc ſpectantia apponamus verba: "Eine kurze Zeit ſah alle dieſe Anſichten ent-

molitiones perturbationesque habituræ ſint exitum, id tamen candide, ſobrieque philoſophantibus ſemper erit ſolatii: verita-

A 2 tem,

ſtehen und ſich wechſelſeitig bekämpfen, eine wunderbare Gährung hatte die thätigſten, lebendigſten Gemüther ergriffen, wer ſich einig glaubte, entzweyete ſich, ja wer die nämliche Sprache zu reden glaubte, ward von den Andern nicht mehr verſtanden. Der Kampf hat nachgelaſsen, aber der Zwieſpalt iſt geblieben. Kaum giebt es mehr ein wiſsenſchaftliches Geſpräch in Deutſchland. Ein jeder ſpricht aus ſich ſelber heraus, Keiner achtet auf die Uebrigen, höchſtens ſprechen ſie von einander, ſich beurtheilend, ja wohl wechſelſeitig als nothwendiger Durchgangspunkt conſtruirend, Keiner ſpricht mit den Andern. Faſt alle Philoſophen haben ſich an die übrigen gehalten, um eigne Philoſophien zu gebären, und keine Schule pflanzt ſich fort, ſondern eine jede gebiert, die Verwirrung bis auf den höchſten Gipfel ſteigernd, fortdauernd neue in unüberſehbarer Menge. Herbart, Troxler, Bouterwek, Weiſs, Krug, Fries und wie ſie alle heiſsen mögen, treten mit neuen Lehren hervor, ja derſelbe, wie Reinhold, wie Fries, ändert ſich beſtändig, ſo daſs keiner unter allen jenes gährende Chaos ohne Schwindel nur von Ferne zu überſchauen, auch nicht die ungeheuerſte Geiſteskraft, die ſich hingebend opfern wollte, dieſe Beſtrebungen ſo vielfältig wunderlicher Art zu ergründen im Stande wäre. — — — — Es giebt eine unbefangene Bewunderung, einen ſchönen Glauben an die innere Wahrheit der Beſtrebungen ausgezeichneter Geiſter, eine kindliche Begeiſterung, die keinesweges das Urtheil ausſchlieſst, dieſes vielmehr erhöht, befeſtigt, und nur das reife gedeihen läſst. Dadurch gründet sich Das was man im edlen Sinne eine Schule nennen kann, die, wo eine wahre lebendige Literatur ſich entwickeln ſoll, durchaus nothwendig iſt. Jetzt ſchämt ſich ſelbſt die Jugend Schüler zu heiſsen, je mehr die unüberſehbare Maſse der Anſichten wächſt, deſto leichter glaubt ein jeder eine eigene ſich bilden zu können und frühzeitig ſchnürt ſich das höhere gläubige Leben in eine enge unreife Selbſtſtändigkeit ein, die oberflächlich mit geliehenen Worten ſpielt und jeden höheren Genuſs in ſeichten Maximen zu Gründe gehen läſst." *Die gegenwärtige Zeit und wie ſie geworden etc. von* Heinrich Steffens, *2:r Theil, Berlin 1817, p. 685 sq.*

tem, licet variis se manifestaverit modis, in fortunæ temeritate ac temporum vicissitudine haud esse constitutam, sed eandem semper mansuram; ideas, diversarum in philosophia formarum creatrices, his intereuntibus haud esse perituras, utpote supra temporis rationes positas, sed novas, vegetiores, pulchriores formas, continue progenituras: philosophiam vero, quotquot corruant systemata philosophica, ipsam haud emorituram, sed resurrecturam mox alacriorem, perfectiorem: eandem denique omnium scientiarum humanarum esse sortem, ut perpetuis sint mutationibus obnoxiæ, quarum continua progressione veritas homini magis magisque pervia fit & perspicua, concentusque, ut sperandum est, omnium in conscientia oppositorum sensim efficietur congruens & concors.

Sed longius forsan provecti jam videbimur, quam proposita ratio postulet. Nos vero, quos progressuum & graduum consideratio, per quos in præsens fastigium evecta est philosophia, haud parum delectavit, cum in eo essemus, ut specimen in philosophicis ederemus, operæ pretium duximus, notabiliorum post Kantium in philosophia mutationum & vicissitudinum continuam seriem, conspectu generali, enucleatius pro virili proponere, earum præsertim criticam subjuncturi dijudicationem, quæ aliquid ad rationem philosophantem ex inferiori in altiorem stationem efferendam contulerint. Id vero cum fieri vetet circumscripta opellæ temporisque ratio, in eo subsistere optimum sumus rati, ut *Idealismi* Fichtii, cui apprime, post Criticam disciplinam natam, præsens philosophiæ status originem debet, paucis tantum de ortu illius ab hac præmissis, censuram & æstimationem, qualemcunque potuerimus, modestam saltem, ut decet, & candidam, intra arctiores hujus opusculi limites acutiori L. B. judicio subjiceremus. Cum vero ii non sumus, qui aliquid de summi viri, qui tot tantisque de philosophia meritis inclaruit, laudibus detrahere velimus, vel posse quidem nos existimemus, si quo-

quoque voluerimus, non veremur, ne invidiam magnæ rei impar conatus ſit habiturus, ſi in tam magni Philoſophi conamina, quantum noſtra vel brevitas, vel feſtinatio permiſerit, dijudicando, virium exercendarum materiam potisſimum quæramus, ſatis perſuaſi, inambitioſas vires, tenuiores etiam, in re nec facilis negotii, nec exigui momenti poſitas, miti doctiorum judicio, etiamſi ad optatos non provehantur exitus, haud indignas videri.

Is tandem progredienti, qui tot ſæcula ante Philoſophiam Criticam viguerat, Dogmatismo, volventibus annis contigit exitus, ut omni fere abjecta ſpeculatione vere philoſophica, totum ſe traderet reflexioni communi, circaque ima ſubſiſtens, in relativis ſolummodo inveſtigandis magna ex parte occuparetur. In objectivitate igitur cognitionis explicanda, quæ ut primaria, ita difficillima in philoſophia eſt atque habetur quæſtio, adeo omnino hæc philoſophandi ratio, de recto tramite flectens, declinavit ſcopum, ut omnem cognitionem humanam empiricæ esſe originis agnoſceret, nullam ei, niſi fortuitam, tribuens necesſitatem, mentemque ut vacuum quoddam conſideraret ſpeculum, in quo imaginem quaſi ſuam depingerent objecta, adeo ut hæc revera efficientia esſent, illa vero patiens et his ſe quaſi præbens, unde empirismus iſte per ſingula culturæ recentioris elementa ſerpens, enatus, qui vel invitus Scepticismo portas recludere cogeretur. Cum vero exuri non posſit ex animo humano abſolutæ ſcientiæ desiderium, nec omnis, quæ in conſcientia apparet, diſcordiæ penitus tollendæ ſtudium, niſi deleta & exſtincta ipſa conſcientia, ſuffocari, fieri non potuit, quin ipſe Scepticismus, precaria Dualismi impugnando decreta, vacillantiaque ejus ſubvertendo fundamenta, anſam præberet philoſophiæ, altioris utique indolis atque digni-

dignitatis. Cum igitur ſagacisſima HUMII Scepſis, licet omnes Dualismi non attigerit difficultates, causſalitatis tamen legem tollendo, omnem quoque perceptionum connexionem dirumperet, certitudinemque cognitionis humanæ a cæca tantum derivaret conſuetudine, divinum et ſublime excitatum eſt KANTII ingenium ad perobſcurum objectivitatis problema penitus perſcrutandum & diſtinctius explicandum.

Magnus Criticæ Sectæ Conditor, perſpecta plane Dogmatismi natura, aliam, nondum tritam, tentandam esſe viam perſpiciens, cognoſcendi facultatem Criſi (ut loquuntur) ſubjicere inſtituit, ejusque accurata facienda analyſi, connexionis perceptionum objectivæ in ipſo ſubjecto principia in disquiſitionem vocare; unde admirabilem illam vidimus, copioſe & eleganter conſtitutæ diſciplinæ compoſitionem enatam, qua fructuoſiorem, vix ullam aliam præteriti temporis memoria proferet, novumqne ſic inſtauratæ Philoſophiæ curriculum patefactum. Cum enim acris ille veri inveſtigator, ad cognitionem objectivam duo requiri pervidisſet, multiplex alterum & varium, empirice datum, quod materiam cognitionis exhibet, & univerſale alterum ac necesſarium, in alta mente repoſtum, quod unitatem huic tribuit, objectivitatisque omnis præbet principium, unde cognitio quævis realis vim veritatemque mutuatur apodicticam, mira ſagacitate judicavit, cognoſcendi facultatem tam formas in ſpatio & tempore, quam unitatem multiplicis ſyntheticam in conceptibus, ex ſemet producere ipſam, adeoque nec multiplex illud empiricum, quale in conſcientia deprehenditur, nec objectivum ejus in mente nexum, extrinſecus temere esſe quærendum. Qua via inſiſtens, felici admodum ſucceſſu & iſtas mentis formas, materiæ cognitionis oppoſitas, omnes invenit, & inventas quam planisſime expoſuit, adeo ut exactisſime delineatum totius mentis, omniumque ejus latebrarum & receſſuum exemplar ante oculos quaſi poſuisſe merito dicatur. Elicita ſic ex ipſius objectivitatis notione puri & empirici antitheſi,

cum

cum neque multiplex illud empiricum, neque unitatem conceptus puri ſyntheticam, ſeorſim abſtracteque conſiderata, veræ & abſolutæ realitatis ideæ reſpondere, diſtincte pronuntiasſet diſciplina KANTII, ſublata eſt illa, quæ in Dogmatismo invaluit, ſubjecti & objecti, quaſi abſolute & per ſe exiſtentium, oppoſitio. Attamen, cum ſupremum illud conſcientiæ principium, quod *Unitatis originarie ſyntheticæ apperceptionis b*) nomine annuisſe videtur KANTIUS, in formalem tantum in ſyſtemate ejus abiret conjungendi actum, eaque evaderet puri & empirici relatio mutua, ut neque alterum ex altero esſet derivandum, neque communem utraque agnoſcerent fontem, redibat quodammodo, quæ deleta jam ex ipſius diſciplinæ tenore videbatur, ſubjecti & objecti, per ſe exiſtentium, oppoſitio abſoluta. Quoniam enim multiplex & ſingulare, quod a poſteriori eſt & empiricum, materiamque cognitionis præbet, ab unitate explicari non potuit originarie ſynthetica, quam ultimum illius, quod a priori eſt, principium, exhibebat conſcientia pura, necesſe fuit KANTIO, idem, internum licet, ſenſationibusque datum, ad principium extra conſcientiam poſitum, ambigue quidem & problematice quaſi referre, & ſic objectum quoddam, a Dogmatismo reſiduum, vel invitus admittere tranſcendentale, quamvis ſublatum prorſus ceteris Criticismi decretis, formaque omni & objectiva quavis determinatione denudatum, nec ulla aliqua cognitionis vi unquam attingendum,

---

b) "Hic autem KANTIO vitio id vertere neque volumus neque posſumus, quod hunc primitivum actum neve deſcripſerit dilucide ſatis, neu lectores repetere eum ipſos docuerit, & ne functiones (intellectus) quidem inde rite deduxerit, id enim non erat ſui propoſiti. His nimirum præmisſis, campum emetiri poterat totius humanæ cognoſcendi facultatis, adeoque ne necesſitatem quidem ſentire potuit hujus deductionis. Satis habebat viam indicasſe, neque refelli facile poterat." B. C. H. HÖIJER, *Disſertatio de Conſtructione Philoſophica*, *Upſaliæ MDCCXCIX*, *p.* 12.

dum, inter esſe & non esſe mirum in modum fluctuans c). Fieri igitur non potuit, quominus diſciplina Critica Dualismi quadam contagione adhuc infecta, atque inter Realismum & Idealismum pendula, ambiguitate quadam laborare videretur & repugnantia, quam acrior, in dies progrediens, ipſa hac diſciplina excitata, mox necesſario animadverſura esſet, reflexio philoſophans. Eo quidem, ſi nulla alia re, hujus diſciplinæ rationem, antegresſam Dogmatismi præſtare, nemo facile negabit, quod, cum vacuum tantum & univerſalem quendam hæc ſubjecto concesſisſet percipiendi facultatem, quæ tam materiam, quam formam extrinſecus ab ipſis objectis datam apprehenderet, apodicticam ſic omnem e cognitione humana tollens certitudinem, illa formam omnem in ſubjecti transferendo ambitum, objectivam experientiæ vindicaret realitatem, & e vana rerum per ſe inveſtigatione Philoſophiam revocaret, repugnantias, quæ inde gignuntur, argumentis demonſtrans haud refellendis. Fatendum vero ſimul ex altera parte eſt, eatenus dualismum Criticismo non esſe ſummotam, quatenus in eadem adhuc remaneat quædam objectivi abſoluti umbra, abſoluta cum ſubjectivo identitate nullibi coaleſcentis: veræ autem omnis ſcientiæ realitas nihilominus in finitam phænomenorum regionem relegetur; quin ratio etiam ipſa ſubjectivitatis relativæ circulo tota teneatur concluſa, non niſi regulativorum principiorum dignitate, theoretico reſpectu, ideis concesſa transſcendentalibus: quodcunque vero arctis ſujectivitatis cancellis includi non potuerit, cognitioni prorſus abjudicetur humanæ & fidei ditioni ſubjiciatur, quæ & ipſa, ultimum licet abſoluti refugium, non niſi via analogica quendam ad altiora aperiat aditum. In ipſo limine igitur ſubſtitit Kantius Idealismi

c) Confitendum tamen eſt Kantium hoc quoque reſpectu altius disquiſitionis ſuæ radices egisſe, quam ex plurimorum ſectatorum ejus ſcriptis, crasse nimis verba ejus interpretantium, dilucet.

mi vere transcendentalis, ad quem viam munierat, quique deinde insequebatur explicatissimus, nec ad absolutam, in qua subjecti & objecti oppositio evanescit, realis & idealis pervenit identitatem. Quod ne miraberis quidem, si modo æqua lance pensitaveris, quot & quanta ei summovenda fuerint impedimenta, priusquam ad intima illa, quæ vestigia sua sequentibus patefecit, arduæ speculationis adyta, crassis antea occultata & circumfusa tenebris, penetrare potuerit, tantique moliminis condere disciplinam, quæ stupendam totius philosophiæ effecit commutationem, fertilissimarum idearum, ubique sparsa, sinu suo fovens semina, in opimas, posteris metendas exsurrectura segetes. Ab uno autem homine omnia exspectare, æqui non est æstimatoris, relinquat enim semper necesse est vel consummatissimus in sua arte philosophus infecti aliquid & inchoati, quod posteritati curæ erit perficere *d*). Id saltem magnæ KANTIO numquam non erit laudi, quod indefesso ejus labore, sublimique ejus ingenio, eo usque provecta fuerit philosophia, ut aliis immensi non esset operis ad summum eam perducere fastigium. Dogmatismum enim a fundamentis disjiciendo, qui in eclecticismum jam abierat plane empiricum, populari assensui accommodatum, quo vera philosophiæ indoles penitus fuerat corrupta, non tantum saniorem induxit philosophandi rationem, sed ipsam philosophiam totam instauravit & in eam evexit stationem, ex qua in altiorem cito citius esset progressura.

B Mox

---

d) Observandum quoque est KANTIUM ipsum passim affirmare se id sibi non proposuisse, ut completum systema conderet philosophicum, sed id tantum, ut cognoscendi facultatem omnem penitus perscrutaretur, quo explorate satis perceptum foret atque cognitum, quid de veri omnis principiis realitateque cujusvis cognitionis humanæ sperandum, quid de indole ambituque totius philosophiæ judicandum. Materiæ copiam a se congestam ait, ex qua systema deinde omnibus numeris absolutum possit exstrui.

Mox quoque excusſa ſopore Criticismi ope reflexio philoſophans, ſummo ardore in excelſiorem nitebatur aſcendere gradum, et ita quidem, ut ne gravisſima quidem ipſius KANTII retineretur auctoritate, qui nimirum viam ad ulteriora, quam ipſe aperuerat, idem nimis caute molitus fuerat obſepire. Hinc argutisſima MAIMONII Scepſis; hinc nobilitatum REINHOLDII periculum, *Theoria* ſua *repræſentandi facultatis* vel *Philoſophia Elementari*, firma & inconcusſa Criticismo ſubſternendi fundamenta, peracutis AENESIDEMI (SCHULZII) dubiis, tam theoriam REINHOLDII, quam diſciplinam Criticam attingentibus, mox everſa; hinc ingenioſum quoque BECKII conamen *Repræſentationis Originariæ* principio, omnem ex ratione Critica tollendi repugnantiam, qui quidem non explicavit quod erat explicandum, ſed egregie tamen Idealismo explicatiori proluſit; donec tandem reſidui adhuc in Criticismo objecti iſtius tranſcendentalis, abſolute oppoſiti ſpeciem præ ſe ferentis, ambiguitas, & quæ in notione ejus lateret repugnantia, quam & BECK perſpexit, & AENESIDEMUS optimo ſuccesſu impugnaverat, FICHTIUM, acerrimi ingenii virum, excitavit, anſam in primis præbente AENESIDEMO, ad omnem objecti univerſitatem, ex abſoluto ſubjecto, nulla externa vi impulſo, deducendam, ſummotaque omni extra intelligentiam per ſe exiſtente re, purum, nullis realismi reliquiis contaminatum, quantum fieri posſet, conſtruendum Idealismum. Quo vero ſuccesſu in tanta re laboraverit ſummus vir, ex ſequentibus forſan apparebit.

Mancam & inchoatam eatenus esſe KANTII doctrinam exiſtimans FICHTE, quatenus ex uno & abſoluto quodam principio ſyſtematice deducta non fuerit, id ſibi propoſuit, ut ſyſtema conderet philosophicum, totum ab omni parte & conclusum, firmissimo ſuperſtructum fundamento, & Idealismum continens vere Tranſcendentalem, purum, immanentem, & forma caſtigatisſimum, quod vero aliud quidquam non esſet, quam

quam ipsa Kantiana philosophia, rite intellecta & exposita *e*). Cum enim precario omnino, nec sine repugnantia, servatam in Criticismo pervideret subreptitiam istam rem per se = X, omni objectivitate spoliatam, & subjecto, quod cogitat, nullius cetero-

e) Præcipua FICHTII opera, quibus philosophiam suam per varios evolutionis gradus exposuit, sequentia fere sunt: Versuch einer Kritik aller Offenbarung, Königsberg 1792, 1793. — Ueber den Begriff der Wissenschaftslehre, Weimar 1794. — Grundlage der gesammten Wissenschaftslehre, Weimar 1794. — Grundriss des Eigenthümlichen der Wissenschaftslehre, Jena 1795. — Versuch einer neuen Darstellung der Wissenschaftslehre & zweite Einleitung in die Wissenschaftslehre (*in* philosophisches Journal herausgeg. v. Niethammer u. Fichte 5. 6. B. *obvenientes*). — Grundlage d. gesammten Wissenschaftslehre, neue unveränderte Auflage, Tübingen 1802. — Die Wissenschaftslehre in ihrem allgemeinsten Umrisse dargestellt, Berlin 1810. — Ueber den Grund unsers Glaubens an eine göttliche Weltregierung (Philos. Journal, 8 B.) — Appellation an das Publicum ueber d. ihm beygemessenen atheistischen Aeusserungen, Jena und Leipzig 1799. — Der Herausgeber des Philosophischen Journals gerichtliche Verantwortungsschriften gegen die Anklage des Atheismus, Jena 1799. — Vorlesungen über die Bestimmung des Gelehrten, Jena 1794. — System der Sittenlehre, Jena und Leipzig 1795. — Beyträge zur Berichtigung der Urtheile des Publicum über die Französische Revolution. — Grundlage des Naturrechts, Jena 1796, 1797, 2 Th. — Ueber die Bestimmung des Menschen, Berlin 1800. — Antwortschreiben an K. L. Reinhold auf dessen Beyträge z. Leichtern Uebersicht d. Zustandes der Philosophie beym Anfange d. 19 Jahrh. Tübingen 1801. — Sonnenklarer Bericht an das grössere Publicum über das eigentliche Wesen der neuesten Philosophie, Berlin 1801. — Vorlesungen über das Wesen der Gelehrten, Berlin 1806. — Die Grundzüge des gegenwärtigen Zeitalters, Berlin 1806. — Anweisung zum seligen Leben, Berlin 1806. — Exstant præterea quædam minoris momenti scripta hujus Auctoris (*in* Philos. Journal herausg. v. Niethammer & Phil. Journal h. v. Niethammer u. Fichte), operaque postuma: Die Thatsachen des Bewustseyns, Stuttgard und Tübingen 1817, & die Staatslehre, oder über die Verhältniss des Urstaates zum Vernunftreiche, Berlin 1820.

teroquin determinationis capaci, abſolute oppoſitam, ac Dualismum ſic quadantenus inſtauratum, in altissima conſcientiæ radice abſolutum quærendum esſe ſtatuit, ſubjectumque purum ut unicum ponendum reale, ex quo omnia, quæ in conſcientia empirica deprehenduntur, phænomena, tam ad materiam, quam formam, ſublato quovis extra Intelligentiæ ambitum ente, immanenter & genetice esſent derivanda. Purum quidem in conſcientia omne, quod multiplicis empirici unitatem exhibet objectivam, ad intimam Intelligentiæ esſentiam pertinere & in ea fundatam esſe, demonſtraverat jam KANT, ſed geneſin experientiæ conditionum ex abſoluto quodam principio, quod materiæ etiam cognitionis fundamentum præberet, non expoſuerat. Quam enim deductionem vocat e. gr. formarum ſenſualitatis & categoriarum, non eſt ea genetica posſibilitatis earum explicatio; haud enim declarat quomodo ex ipſa Intelligentiæ natura necesſario oriantur hæ formæ, nec quamobrem his potisſimum, non vero aliis, in repræſentando cognoſcendi facultas immutabili necesſitate adſtricta ſit legibus. Criſis puræ Rationis analytica tantum modo eſt harum formarum expoſitio, quæ eas ut datas jam in conſcientia & paratas perſcrutatur, omisſa ulteriori originis earum inveſtigatione. Cum vero Intelligentiam ſine repugnantia ſubſtratum quoddam haberi non posse ſubſtantiale, cui conſcientia omnesque ejus determinationes inhæreant, intelligeret FICHTE, ſed purum eam tantum modo esſe Agere perſpiceret, quod ſui conſcium fieri non posſit, niſi ſe ipſum limitando certas ſui ipſius determinationes producat, tam univerſales iſtas & necesſarias conſcientiæ determinationes, quæ leges ejus conſtituunt & formas, quam ipſius individualitatis necesſitatem, quæ materiam cognitionis exhibet, ex puri hujus Agere notione, utpote omnis veritatis ſcaturigine, deducere ſtuduit. Unitatem quoque originarie ſyntheticam apperceptionis, quæ in Criticismo Philoſophiæ Theoreticæ fundamento eſt, & Philoſophiæ Practicæ principium, Autonomiam voluntatis, ſeorſim conſideraverat KANT,

com

communem utriusque haud investigans fontem. Cum vero conscientia sui pura, qua se ipsam intuetur Intelligentia, & voluntatis autonomia, qua se ipsam in agendo libere determinat eadem, actus sunt primitivi nunquam non conjuncti, quorum alter sine altero locum habere non potest, ex absoluta eadem activitate, quæ Ego puri exhibet notionem, & tam cognoscendi facultatis, quam voluntatis phænomenis fundamento est, utramque esse derivandam voluit Fichte, unum & idem omnis, tam Theoreticæ, quam Practicæ Philosophiæ, agnoscens principium. Purum scilicet istud Ego, ad absoluti cujusvis cognitionis principii dignitatem evectum, originarius est & primitivus actus, in quo cognitio cum cognito ita congruit, ut, cum non nisi per sui ipsius intuitionem existat Ego purum, sui ipsius quoque cognitionem habeat necessario immediatam. Quod actu hoc primitivo oritur Ego, originarie & per se subjectum, nec objectum nisi factum sibi & per se, unicum est in conscientia punctum, quod tam essendi quam cognoscendi principium constituit ultimum, ab anteriori nullo pendens, sed libera intuitione absolute producendum, potestque, ex Fichtii mente, quum formam principii philosophici induat, thesi absoluta: Ego sum vel Ego=Ego, formæ mere identicæ: A=A substituta, enuntiari. Probe autem a singulari quovis & in conscientia empirica obvenienti subjectivo Ego, distinguendum vult Fichte absolutum Ego, quod in unoquoque individuo Ego principii instar latet, caussaque ejus est efficiens, absoluto illud producens actu, synthesinque constituens producentis & producti originariam. Intelligentia per se considerata est originarius extra temporis rationes positus actus, qui ipse in se reflexus puram sui conscientiam habet & absoluta libertate se determinat; est subjectivi omnis & objectivi identitas vel subjecto-objectum absolutum. Empirica omnis in tempore evoluta conscientia, absoluto hoc oritur actu, nec est quævis ejus determinatio quidquam aliud, quam specialis hujus in se ipsum reflexi actus limitatio; qui igitur actus

in

in quovis conſcientiæ empiricæ momento obvenit; quodcunque enim ſibi repræſentet ſubjectum, a ſui conſcientia pura: Ego ſum, divellere ſe haud poteſt. In iſto igitur, ex quo egreditur Idealismus Tranſcendentalis, principio, quod necesſariam reflexioni idealitatis & realitatis oppoſitionem tollit, utramque necesſaria ſyntheſi conjungens, ita productivum cum producto coaleſcit, ut mundus ſit intelligentia in ſe concluſus, qui extrinſecus nulla ex parte religatus, omnem rerum naturam, quam ex ſe ipſa, infinita ſua vi, explicat & evolvit, complexu ſuo contineat. Originarium hunc actum, quo ſemetipſum abſolute ponit Ego & conſcientiæ ſuæ univerſitatem procreat, libere repetendo, ſe ipſum, ut ſubjecto-objectum intuetur Philoſophus, & ab hac ſui conſcientia pura, ut ultimo cognitionis principio, abſoluta theſi: Ego=Ego enuntiato, continua conſecutionum ſerie progrediens, omnium conſcientiæ determinationum univerſalium & necesſariarum exſtruere poteſt ſyſtema, mundum complectens idealem, reali, quam abſoluta ſui poſitione procreat Intelligentia, congruentem. Secundarium autem hunc, libere a Philoſopho in tempore productum actum, originario ab omni parte convenire, ex abſoluta necesſitate apparet & univerſalitate, quæ eundem ſtipatur. Philoſophus enim, τȣ Ego notionem cogitans, intuetur ſimul ipſum hunc cogitandi actum, qua intuitione eadem certitudine immediate perſpicit, hanc notionem aliter oriri non posſe, quam ita agendo, qua Mathematicus perſuaſum ſibi habet, duas lineas rectas ſpatium circumſcribere non posſe. Intuetur Agere ſuum non ut individuale quid, ſed ut univerſale & necesſarium, quod in unaquaque Intelligentia, quæ ab objectis abſtrahendo ipſa ſe intueri valeat, locum necesſe eſt habeat. Hic a philoſopho producendus actus, intuitus merito nominandus eſt purus & intellectualis; intuitus, quia immediate ſui conſcius eſt, intuitus vero nomine quævis inſignitur repræſentatio, quæ immediate ſe ad objectum ſuum refert; purus, quoniam omni ſenſualitatis affectione eſt liber; intellectualis autem, quatenus

mere

mere formalis non eſt, ſed objectum ſuum tam ad formam quam materiam producit, utriusque identitatem involvens, adeoque ab intuitu puro ſenſuali, quo objectorum in ſpatio & tempore determinantur formæ, diſtinguendus. Non eſt igitur Idealismus Tranſcendentalis, qui ex pura ſui conſcientia empiricæ conſcientiæ momentorum ſeriem evolvit, mere Logica conceptuum nexibus ſuperſtructa compages, ſed necesſaria conſecutione procedens & prioribus ſequentia connectens philoſophica conceptuum conſtructio, qua omnes, qui in ſyllogismorum catena copulantur conceptus, conſtructionis mathematicæ more, in pura ſimul ſiſtuntur intuitione, demonſtratioque efficitur vere mathematica.

Licet vero conſtructionis philosophicæ ideam FICHTIUM habuisſe, ex ſcriptis ejus appareat & ex principio atque tenore philoſophiæ ejus ſatis diluceat, longe tamen abeſt, ut tam diſtinctam & completam eam ſibi concepisſet, ut in ſyſtemate ſuo exſtruendo ubique retinere eandem & effectui dare valuisſet. In id enim apprime intentus, ut in ſyſtematis ſui expoſitione, e principio egrediens firmo & indubio, acri & rigida ſyllogismorum conſecutione tutus procederet, e vera conſtructionis philoſophicæ via & methodo haud raro declinavit, in mere logicam dilapſus conceptuum in reflexione copulationem, quo factum eſt, ut non tam conſtructionis ex actu originario, continua intuitione intellectuali, in abſolutam oppoſitorum identitatem progredientis, quam infinitæ concluſionum derivationis, in theſium & antitheſium ſyntheſin, novas antitheſes earumque ſyntheſes progenituram, abientis, ſpeciem præ ſe ferat hæc expoſitio.

Ex pura ſcilicet ſui conſcientia, theſi abſoluta: Ego=Ego enuntiata, ut ultimo cognitionis principio, argumentationum ſeriem in ſua Scientiæ Theoria (*Wiſſenſchaftslehre*), quæ ſyſtematica eſt Idealismi Tranſcendentalis expoſitio, incepit FICHTE. Hac theſi fundamentali pronuntiandum voluit, ut ſupra jam allatum eſt, actum originarium, quo ſe ponit vel conſtituit Ego purum. Quamquam vero conſcientia ſui pura prima

eſt

eſt omnis conſcientiæ explicandæ conditio, in unoquoque tamen ſingularium momentorum, quibus conſcientia evolvitur empirica, diſtinguit necesſario ſubjectum Ego ſuum, pura ſui conſcientia datum, ab alio quodam, quod Ego non eſt, ſed ei oppoſitum, ab objecto nimirum, ſubjecto oppoſiti ſpeciem præ ſe ferenti; unde concludit FICHTE, actum poſitionis originarium, quo ſe ponit vel conſtituit Ego purum, necesſario & immediate conjunctum esſe alii, quo ſe diſtinguit Ego ab objecto, oppoſitionis ſcilicet vel negationis actui, quo Ego purum opponit ſibi Non-Ego. Hinc ſecunda, quæ Idealismo Tranſcendentali fundamento eſt theſis: Ego purum ſibi necesſario & abſolute opponit Non-Ego; quæ quidem ſi materiam ejus reſpicias, a prima theſi: Ego=Ego (quæ tam ad materiam, quam formam, abſolutus eſt) pendet, quod vero formam ejus attinet, æque abſoluta habenda eſt atque hæc. Ipſe oppoſitionis enim actus, ab alio quodam derivari non poteſt, ſed eſt ad formam abſolutus; ipſum autem oppoſitum, quod hoc actu Ego puro opponitur, nihil aliud esſe posſe quam Non-Ego ex prima theſi demonſtrandum eſt. Hæc vero, Ego & Non-Ego, oppoſita ſunt & alterum alterum tollit, quæ igitur in una & eadem conſcientia conjungi haud posſunt, niſi ponantur ut ſe invicem limitantia. Hinc tertium Idealiſmi Tranſcendentalis principium, theſi fundamentali etiam enuntiandum tertia: Ego, quod ſe ipſum ponendo ſibi opponit Non-Ego, ponit ſimul in ipſo Ego necesſario Ego & Non-Ego ut ſe invicem limitantia. Cum vero aliquid limitare nihil aliud ſit, quam realitatem ejus, non totam quidem, ſed ad partem, negatione tollere, efficitur, in limitationis conceptu, præter realitatis & negationis, diviſibilitatis quoque notionem latere. Poteſt igitur tertia theſis ſic etiam exprimi: Ego ponit in Ego, diviſibile quoddam Non-Ego, Ego diviſibili oppoſitum. Quæ quidem theſis materiæ reſpectu abſoluta eſt, ſed formam quod attinet, a duabus prioribus pendet; ipſum enim agendi problema, quod hac theſi exprimitur, a prioribus necesſario oritur theſibus, quæ tamen ſolutionem ejus non præbent.

Hæ